

Patiseti Fakata'u Hongofulu 2021-2031

Palani Vaha'a Taimi Loloa
Patiseti Fakaakeake

OUR
RECOVERY
BUDGET

Fakamatala to'o kongalalahi 'o e ngaahi tu'utu'uni

Ko e Patiseti ta'u 10 'o e 2021-2031 ('a ia 'oku 'iloa ko e Palani Taimi-Lolōa) ko 'etau Palani Fakaakeake ia ma'a 'Aokalaní. Koe'uhi ko e nunu'a kovi ko ia 'o e COVID-19, kuo ne fakafaingata'a'ia'i ai hono fokotu'utu'u 'o e patiseti pea kuo pau ai ke mau fai ha ngaahi tu'utu'uni pepepengesi mo'oni. Kaikehe, kuo mau lava 'o fakakau atu ha pa'anga 'e \$31.8 piliona, ko e lekooti ia 'o ha 'inivesimeni kuo tuku tafataha ki hono langa mo tauhi 'o e ngaahi ngāue'anga lalahi mo mahu'inga, pea kau atu ki ai mo hono hokohoko atu hono fakahoko 'o e sēvesi ki he ngaahi fiema'u mātu'aki vivili 'a ia 'oku ne fo'u 'a 'Aokalani ke hoko ko ha feitu'u lelei ki he nofo, ngāue mo e va'inga. Ko e lēvolo foki 'oku 'i ai 'a e ngaahi fakamolé 'e hoko ia ko ha makatu'unga mahu'inga ki hono faka'ai'ai ke tupulaki 'a e tu'unga faka'ikonomika 'a 'Aokalaní pea tokoni foki ke fokotu'u ha ngaahi faingamālie ngāue fo'ou. Na'e 'i ai ha ngaahi tafa'aki mahu'inga 'e nima ne mau kole atu ke fai mai ai ha'o lau ke makatu'unga ai 'a 'emau ngaahi tu'utu'uni:

1. 'Ai ke fakapalanisi

Ko 'etau fakamole ko ia 'o e \$31.8 piliona ki he ngaahi ngāue lalahi 'oku fakataumu'a ia ke fakalelei'aki 'a e fihi tu'u 'o e ngaahi me'alele mo tauhi 'a e malu 'o e ngaahi fefononga'aki 'i he hala, tokoni' 'a e fakalalakaka mo e tupu 'o e ngaahi nofo'angá, malu'i hotau ātakai mo fakalelei' 'a e tu'unga 'o e va'i, pea mo fakafepaki' 'a e ngaahi uesia 'i he feliuliaki 'o e 'eá. Ko hono fua 'o e fakamole ki he ngaahi ngāue ni, na'e pau ai ke mau faka'aonga' 'a hono fakatahataha' i ha ngaahi founa kehekehe 'o kau ki ai 'a e ngaahi hiki 'i he totongi tukuhaú, hiki hake 'o e mo'uá taimi nounou, fakatau atu e ngaahi koloa 'oku hulú mo kumi ha founa ke kei fakahaofi ha pa'anga.

2. Ngāue ki he feliuliaki 'o e 'eá

Kuo mau 'osi fai ha ngāue lahi ke fakafepaki' 'aki 'a e feliuliaki 'o e 'eá pea 'i he patiseti ta'u 'e 10 ko 'ení, 'oku mau toe 'inivesi ai ha pa'anga 'e \$152 miliona ma'ae ngaahi ngāue kamata fo'ou, 'o kau ki ai: hono fakatau mai 'o ha ngaahi pasi 'oku fakalele 'aki e 'uhilá pē ko e kasa haitolokená (hydrogen) 'o kamata pē mei he taimi ni, tō ha hekitea (hectares) 'e 200 'aki ha ngaahi 'akau tu'ufonua 'i he ngaahi pa'ake fakavahé pea toe tō mo e ngaahi 'ulu'akau 'e 11,000 'i he ngaahi vaotā 'i he feitu'u ki kolo 'o 'Aokalaní, pea mo fakatupulaki 'etau ma'u'anga tokoni ke fakasi'isi' i e lahi 'o e vevé.

3. Poupou'i e fakalalakaka 'i he ngaahi 'elia mahu'inga

'i he 'alu ke vave ange 'a e tupu tokolahi hotau kakai, 'oku tupulaki aipe 'a e ngaahi fiema'u ke 'i ai ha ngaahi langa fo'ou pea mo kei tauhi foki 'a e tu'unga 'oku 'i ai hotau ngaahi hala lolotonga, ngaahi paipa fakatafenga va'i, ngaahi founa fefononga'aki, ngaahi pa'ake mo e ngaahi naunau 'i he komiuniti. 'Oku faka'ai'ai 'e he Founa Fakalalakaka mo e Palani Fakatahataha 'a 'Aokalani (The Development Strategy and Auckland Unitary Plan) 'a e mā'opo'opo ange 'o e ngaahi kolo, pea 'i he Patiseti ta'u 'e 10 ko 'ení kuo mau 'osi faka'ilonga' i ai ha ni'hi 'o e ngaahi feitu'u 'oku mahu'inga ke tukutaha ki ai 'a e ngaahi tokoni koe'uhi ko e fakangatangata 'a e ngaahi ma'u'anga tokoni. Ko e ngaahi feitu'u kotoa ko eni na'e fili ia ke nau kau 'i he felotoi ki ai mo e Pule'angá.

4. Fakalato 'a e ngaahi fiema'u 'o hotau ngaahi komiuniti

Kuo mau anga'aki pē mei mu'a, 'a 'emau 'oatu ha ngaahi sēvesi ki he komiuniti 'o fakafou 'i hono langa mo tauhi 'o e ngaahi koloa 'a e koló. 'Oku tau ma'u he taimi ni ha ngaahi naunau tukufakaholo lahi, 'a ia ko e kongalahi ai kuo nau motu'a pea mātu'aki fiema'u ha ngāue ki hano fakafo'ou. Koe'uhí ko e me'a ni, pea mo 'etau tupu tokolahi pea kehekehe ange 'a e ngaahi matakali, 'oku mau toe fakalahi atu ai 'a e ngaahi founa 'oku mau fakahoko 'aki e ngaahi sēvesi – 'o fakafou he ngāue fakataha mo ha ngaahi hoa ngāue, ngāue'aki ha ngaahi me'angāue faka'ilekitulōnika pea mo toutou faka'aonga' i e ngaahi fale mo e naunau tatau ki ha ngaahi 'uhinga kehekehe.

5. Malu'i mo fakalelei' i ange hotau 'ātakai fakaenatulá

Na'a mau fakahū atu 'i he 2018 ha ongo tukuhau tukupau fo'ou 'e ua ke fakafepaki' i 'aki 'a e ngaahi hoha'a fekau'aki mo e hōloa hotau ātakai pea mo e holo 'o e tu'unga lelei 'o e vai 'i hotau ngaahi vaitafé pea mo e ngaahi taulangá. Ko e ngaahi tukuhau tukupau ko 'ení 'e 'osi ia ki he 2028, ko ia ai ne mau toe fakalōlōa atu ia ki he 2031 ke mau malava 'o tauhi mo hokohoko atu 'a e ngaahi fakalalakaka kuo 'osi fakahokó. 'Ikai ke ngata ai, kuo mau fakalahi 'a e Tukuhau Tukupau ki he Tu'unga Lelei 'o e Va'i (Water Quality Targeted Rate) 'o fakatatau mo e hikihiki 'i he tukuhau angamaheni (general rates) ke lava 'o fakahoko ha ngaahi ngāue langa lalahi 'o kamata ia 'i ha ta'u 'e ono kimu'a.

Neongo ko e ngaahi me'a mahu'inga eni ki he Patiseti ta'u 'e 10 ko 'ení, na'e 'i ai foki mo ha ngaahi tu'utu'uni kehe ne mau fai ki he ngaahi founa fakatu'utu'unga 'o e tukuhaú (kau ai hono fakalahi 'o e 'ēlia fakatu'utu'unga tukuhau ki he feitu'u ki koló), ngaahi liliu ki he totongi pea mo e pa'anga totongi mo'ua mo e ngaahi liliu ki hono ma'u ko ia 'o e kongalōlōa 'o 'etau ngaahi koloá. Ko 'etau ngaahi Poate Fakakoló ne nau toe ohi foki ha'anau ngaahi alepau Poate Fakakolo fakafo'ituitui. Ke ma'u ha fakamatala fakaikiiki ange fekau'aki mo e ngaahi me'a ni mo ha ngaahi me'a kehe te ke lava 'o ma'u ia 'i he uepisaiti aucklandcouncil.govt.nz/recoverybudget